

CRISTIAN BURZO¹, ROMÂNIA

Sânjeorzul la Măhăceni, jud. Alba

La 23 aprilie se ținea **Sânjeorzu**¹. Deși în calendarul creștin sărbătoarea era numită Sfântu Gheorghe, oamenii satului foloseau expresia de Sânjeorz. În tradiția creștină românească, Sfântu Gheorghe este un ostaș al Domnului care s-a luptat cu balaurul pe care l-a învins. În iconografie, acest Sfânt apare în ipostază hipomorfă având în mână sulița cu care a străpuns balaurul (diavolul). Pe vechile icoane cu Sfântul Gheorghe scria:

„Ostaș al Domnului, cucernic,
Învins-ai în luptă pe balaur,
Sperând în brațul tău puternic
Ajungem viitor de aur!”

Cu o zi înainte, oamenii se pregăteau de Sânjeorz, o sărbătoare foarte importantă, deoarece acum trebuiau apărate acareturile și animalele de strigoi și măiestre. La Sânjeorz se tocmeau ciurdarii și păcurarii, pentru că acum vitele ies la pășune și se alcătuiesc stânile de oi. Oamenii mai bătrâni întrebați fiind despre Sânjeorz, cine este, au putut răspunde doar atât: „un sfânt care aduce vara”. În seara zilei de 22 aprilie, oamenii aduceau de la câmp rug (crenguță de măcieș) pe care-l legau împreună cu un mănunchi de leuștean. Aceste legături, prinse cu lână roșie se puneau la stâlpul porții și la ușa grajdului pentru ca strigoii și măiestrele, care bântuie în noaptea de Sânjeorz, să nu poată lua laptele vitelor. Dacă cineva ar fi uitat să pună rug și leuștean, strigoii luau laptele de la vaci. Dacă ar fi omis rugul, punând leuștean doar, măiestrele care erau mai viclene puteau strica laptele (luau mana laptelui) iar vitele dădeau lapte searbăd, fără pic de smântână și tânjeau toată vara.

În cazul în care laptele era luat de strigoi, putea fi întors doar cu ajutorul descântecelelor. Se apela la descântătoare care foloseau pentru descântat: doniță, cuțit, strecurătoare și făină de porumb amestecată cu sare și usturoi care trebuia muiată în apă neîncepută (rouă) și dată vitei cu pricina, în trei dimineți, consecutiv. Unul dintre descânțele sună cam așa:

„Rânduri, rânduri piste dâmburi;
cărări, cărări pin păduri;
cale, cale, piste zare;
griji uât'i (ochi) d'e d'euât'i (deochi).

Du-t'e gând, calcă-i pă urme!
piste d'eal, piste păduri
pân la hăl cu d'inți suri.
Und'e-i lapt'ele Joien'ii?

---

¹ Profesor, Liceul Teoretic „Ioan Buteanu”, Șomcuta Mare, Maramureș.

Sclobozî-l reped'e-ndărăt;
că d'e nu, ai (usturoi) în uăt'ii-ț' (ochii-ți) ț'-om băga,
cu cuțātu' t'e-om cresta
și cu sâta t'e-om lua!"²

Uneori laptele vacilor era luat de anumite persoane despre care se știa că au privire spurcată. Se mai zicea că respectivii pentru a putea lua laptele, se folosesc de o nuia lungă și uscată cu care lovesc poarta gospodarului la miezul nopții rostind următoarele:

„D'e-acia o țără,
D'e-acolo on pic,
D'e d'incolo, tăt!"³

Acești oameni aveau vaci cu ugere inexplicabil de mari care dădeau foarte mult lapte ceea ce confirma bănuiala celorlalți. În acest caz se apela tot la descântecul folosit în cazul strigoilor, cu deosebirea că la sfârșit existau niște blesteme de tipul:

„.....
D'e-i muiere, crepe-i-să țâțale, săce-i-să laptele..."⁴

În ziua în care i se descânta vitei, seara, când ciurda venea în sat, stăpânul trebuia să aștepte vitele în capul satului și să urmărească cu atenție poarta lângă care se va opri vaca al cărei lapte a fost luat. Cel vinovat, de rușine să nu fie descoperit, îi va slobozi de îndată laptele. Preventiv vacilor li se puneă fir roșu în fuiorul cozii iar cele fătate după Blagoveștenii trebuiau mulse de prima dată prin gaura unui colac așezat peste șuștar (vasul de muls) și care a fost în prealabil copt pe vatră în prescurni'cer (prescurnicerul se folosea la prescură). Dacă gospodarul nu avea colacul la îndemână, atunci puneă doi copii până în 12 ani, frate și soră să se țină de mână și să se pupe peste vacă.

În dimineața zilei de Sânjeorz, se practica obiceiul numit **Băbăluda** (Paparuda). Băbăluda desemnează atât obiceiul cât și persoana care poartă masca verde pe ulițele satului. Acest obicei, acum 60 – 70 de ani era practicat doar de feciori. Se mai practică și azi, dar din nefericire de către țigani. Țigani au preluat obiceiul cam de prin anii '60 adaptându-l nevoilor, punând accent pe partea în care erau cerute darurile. De asemenea, în alaiul Băbăludei a fost introdusă și muzica (vioara).

În trecut, obiceiul se desfășura astfel: în seara zilei de 22 aprilie se alcătuiă un grup de feciori de 10 până la 12 inși. Mergeau la pădure și tăiau crenguțe de mestecăn proaspăt înverzite și le aduceau în sat la casa celui care urma să fie mascat în Băbăludă. În noaptea spre 23 aprilie era îmbrăcată Băbăluda. Se începea noaptea pentru că dura destul de mult până erau înșirate crengile verzi pe sfoară sau pe sârmă. După ce sforile erau gata, feciorul ce era mascat își lua o pelerină de ploaie pentru ca să nu se ude când gospodarii vor arunca

² Performeră Florentina Popa, 86 de ani, Măhăceni, 2001.

³ Performeră Florentina Popa, 86 de ani, Măhăceni, 2001.

⁴ Performeră Florentina Popa, 86 de ani, Măhăceni, 2001.

cu apă asupra lui. I se înfășurau cu verdeață picioarele, trunchiul, mâinile, capul, lăsându-i-se loc liber doar pentru ochi. Pe cap i se puneau două coarne lungi iar la spate o coadă ce ajungea pe jos. Crenguțele erau puse cu vârfurile spre încheieturile picioarelor și mâinilor pentru ca Băbăluda să se poată mișca în voie. Colindatul prin sat începea în zorii zilei pentru ca să se încheie cel târziu pe la zece când oamenii plecau la biserică. Alaiul pornea din capătul din jos al satului. Băbăluda avea în mână o nua lungă, verde cu care bătea insistent în porțile gospodarilor până ce aceștia deschideau. Băbăluda începea să danseze sărind de pe un picior pe altul, speriind copiii care se uitau curioși, zicând:

„Băbăludă, ludă,
Dă, Doamn'e, și udă.
Udă-n'e pămint'ele (hotarele),
Ca să crească hold'ele,
Să să facă bucat'ele!

Băbăludă, ludă,
Două ouă ș-o plăcintă,
Ș-on dărab d'e carn'e friptă,
Ș-on păhăruț d'e jinars,
Să n'e treacă d'e năcaz!”⁵

Gospodarii ieșeau cu găleata de după porți și udau din abundență Băbăluda, apoi îi dăruiau ouă și plăcinte pe care le strângeau cei din alai. Udatul era punctul de maximă distracție pentru copiii care însoțeau gălăgioși Băbăluda, ce se repezea la ei, speriindu-i când se apropiau prea mult. Zarva era mare, câinii lătrau înnebuniți în tot satul. După ce termina de umblat prin tot satul, Băbăluda și alaiul se duceau la casa unde s-au făcut pregătirile, o dezbrăcau și făceau o papară (omletă) din ouă multe pe care o mâncau împreună. Restul ouălor și plăcintelor se împărțeau în mod egal între participanți. După ieșirea de la biserică, feciorii prindeau fetele, le duceau la cea mai apropiată fântână unde le udau din cap până în picioare. După căderea serii, le furau porțile și le duceau prin sat. De multe ori fetele colindau tot satul până-și găseau porțile.

După ieșirea din biserică, bătrânii, împreună cu cei căsătoriți, se adunau la școală sau în țintirim unde făceau o ședință în care-și tocmeau ciurdari la vite, care în următoarele zile ieșeau la pășune și păcurari la oi. Stănilile se alcătuiau de obicei la o săptămână după Sânjeorz. Tot acum se stabilea și plata acestora care consta în: o anumită sumă de bani, bucate (cereale), merindea și o măsură de lapte (2 litri). Jumătate din plată se dădea la Sânziene pentru că atunci e jumătate vara. Merindea și măsura de lapte se dădea pe rândul satului. După Sânjeorz, se puteau planta răsadurile, adică se puteau răsădi roșiile și tutunul.

La o săptămână după Sânjeorz, se făcea împreunatul oilor și măsuratul laptelui. Acum se alcătuia stâna.

---

⁵ Performeră Aurelia Moldovan, 63 de ani, Măhăceni, 2001.

În anii în care Paștele cădea devreme, erau multe oi ale căror miei se vindeau sau se sacrificau. Aceste oi trebuiau mulse. Ele se numeau **plecători** pentru faptul că plecau de acasă. Erau adunate într-o turmă mai mică. Dacă aveau 5 plecători, aveau dreptul la o mulsoare (cantitatea de lapte obținută la un muls). Se constituiau mai multe turme mici numite **ciupoare** pentru ca să apuce fiecare să ia lapte de la plecători până venea timpul împreunatului. În anumite zile, se cădea la comun acord și laptele era vândut, iar pe banii obținuți se cumpărau medicamentele pentru gălbează și râie. Restul oilor care aveau miei ieșeau la păscut dimineața iar seara se întorceau în sat.

În seara zilei de 30 aprilie se lăsau mieii acasă iar oile erau împreunate cu plecătorile și duse la stână unde se mulgeau. Acest muls se numea **strungărit**. Strungăritul era

Stână; Foto: Mihai Ian NEDELICU

supravegheat atent de către mai mulți oameni pentru ca să fie făcut corect, adică să nu rămână vreo oaie nemulsă. După terminarea strungăritului, oile erau lăsate să pască pe oriunde voiau toată noaptea. Pășunatul din timpul nopții era vegheat iarăși de către oameni de încredere, de data aceasta să nu fie mulsa vreo oaie. Erau unii gospodari care-și iernau oile foarte bine și acestea dădeau lapte mult iar cei care-i pizmuiau ar fi putut mulge vreuna.

Dimineața oile erau aduse în staul unde se începea mulsul în vederea măsuratului laptelui. Staulul și strunga se împodobeau cu rug și leuștean pentru ca strigoii să nu ia laptele turmei. Gospodarii își împodobeau vasele de muls cu crenguțe de broștean (lilic). Gospodarul care avea cele mai multe oi în turmă era cel care începea mulsul. Dacă acesta avea, să zicem, 50 de oi, după ce termina de muls zece, începea mulsul și cel cu 40 de oi și tot așa. Femeile nu aveau voie să mulgă oile nici la măsuris, dar nici în timpul verii, ca să

nu împruțineze turma laptele. Nu era bine să rămână la urmă oaie neagră ca să nu fie vara ploioasă. După ce toți gospodarii termină de muls, își așază oalele cu lapte în ordinea în care au început mulsul. Laptele se măsoară cu **cupa** (1 litru). În funcție de câte cupe avea fiecare la măsuris, i se stabilea cantitatea de lapte astfel: pentru două cupe de lapte la măsuris se dădea **un lapte întreg**; pentru o cupă se dădea **o jumătate de lapte**; pentru o jumătate de cupă (500 ml) se dădeau așa zisele **ulcele**; pentru un sfert de cupă (250 ml) se dădeau așa zisii **pui**.

Laptele obținut la împreunatul oilor era al păcurarului și al mulgătorilor care fuseseră tocmiți la Sângeorz. Modalitatea prin care gospodarii își luau partea de lapte de la turmă în timpul verii era următoarea: se începea să se dea mai întâi „lapții” întregi. „Lapții” erau cantitatea de lapte obținută la o mulsoare de la toată turma. Toți cei care au avut „lapți întregi” (2 cupe mulse la măsuris) luau pe rând câte o mulsoare a turmei. Oile se mulgeau de trei ori pe zi. Într-o zi se puteau lua trei lapți. După ce se dădeau lapții, urmau cei cu jumătăți de lapți, adică o cupă mulsă la măsuris. Aceștia veneau câte doi la stână și împărțeau în două o mulsoare. Urmau apoi ulcelele (500 ml mulși la măsuris). Ulcelele erau luate de 4 gospodari care împărțeau mulsoarea în mod egal. Puii se dădeau la urmă (250 ml mulși la măsuris). Acum mulsoarea se împărțea la 8 gospodari. După ce se dădeau puii se începea iar cu lapții întregi și tot așa, rândul mergea până la 1 septembrie când se termina de dat laptele la oameni. De la 1 septembrie, păcurarii mulgeau oile doar pentru ei, până la **Ziua Crucii** (14 septembrie) când oile trebuiau înțârcate.

După terminarea măsurisului, gospodarii petreceau cu mâncare și băutură care erau oferite de cei care aveau cele mai multe oi în turmă. Nelipsiți erau și ceterașii satului.

Prepararea cașului; Foto: Cornel HLUPINĂ